

Ιράκ : Δέκα χρόνια μετά την αμερικανική εισβολή

Η αποτυχία του πολέμου για το πετρέλαιο

samedi 9 mars 2013, par Séréni Jean-Pierre, [Παπακριβόπουλος Βασίλης (μτφ)]

Πηγή: <http://archives.monde-diplomatique.gr/spip.php?article388>

Για μεγάλο χρονικό διάστημα, η αμερικανική πολιτική ηγεσία δήλωνε ότι η εισβολή στο Ιράκ δεν είχε στόχο την αρπαγή του πετρελαίου της χώρας. Ωστόσο, τα έγγραφα που αποκαταστάθηκαν πρόσφατα μας παρουσιάζουν μια εντελώς διαφορετική ιστορία.

Για τον πληθυσμό του Ιράκ πρόκειται για κάτι το αυτονόητο, ενώ για τα γεράκια του Πενταγώνου για παρανόηση. Στην ερώτηση : « μήπως ο πόλεμος του Ιράκ -ο οποίος από το 2003 έχει προκαλέσει τον θάνατο τουλάχιστον 600.000 ατόμων και έχει οδηγήσει 1,8 εκατομμύρια άτομα στην εξορία και άλλα τόσα σε εσωτερική προσφυγιά- έγινε για το πετρέλαιο », ο ιστορικός μπορεί να απαντήσει καταφατικά. Κυρίως, χάρη σε αμερικανικά έγγραφα που αποκαταστάθηκαν πρόσφατα, παρά τις αρνήσεις του Τζορτζ Μπους, του αντιπροέδρου του Ρίτσαρντ (« Ντικ ») Τσένι, του υπουργού Άμυνας, Ντόναλντ Ράμσφελντ, και του πιστού συμμάχου τους Τόνι Μπλερ, του Βρετανού πρωθυπουργού εκείνη την εποχή.

Τον Ιανουάριο του 2001, όταν ανέλαβε τα καθήκοντά του στον Λευκό Οίκο, ο Τζορτζ Μπους ήταν αναγκασμένος να αντιμετωπίσει ένα παλιό πρόβλημα : την ανισορροπία ανάμεσα στη ζήτηση πετρελαίου που αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς λόγω της αύξησης της οικονομικής ισχύος αναδυόμενων χωρών όπως η Κίνα και η Ινδία, και στην προσφορά πετρελαίου που δυσκολεύεται να ακολουθήσει τους ρυθμούς αυτούς. Η μοναδική πιθανή λύση βρίσκεται στον Περσικό Κόλπο, όπου συγκεντρώνεται το 60% των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και όπου υπάρχουν τρεις πετρελαϊκοί γίγαντες (Σαουδική Αραβία, Ιράν και Ιράκ) και δύο σημαντικές πετρελαιοπαραγωγές χώρες (Κουβέιτ και Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα).

« Κανένας εργαζόμενος της Εχχον δεν είναι διατεθειμένος να σκοτωθεί για μια πετρελαιοπηγή »

Για λόγους οικονομικούς και πολιτικούς, εκείνη την περίοδο η παραγωγή πετρελαίου βρίσκεται σε στασιμότητα. Στη Σαουδική Αραβία, οι τρεις βαθύπλουτες οικογένειες που κυβερνούν τη χώρα (οι Αλ Σαούντ, Αλ Σαμπάχ και Αλ Ναγιάν) αρκούνται στο διόλου

ευκαταφρόνητο επίπεδο ζωής τους (σε σχέση με τον πολύ μικρό πληθυσμό της χώρας) και προτιμούν να κρατούν τα αποθέματα αργού πετρελαίου της χώρας τους κάτω από τη γη. Το Ιράν και το Ιράκ, τα οποία διαθέτουν το ένα τέταρτο των παγκόσμιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων θα μπορούσαν μεν να καλύψουν τη διαφορά ανάμεσα στη ζήτηση και στην προσφορά, αλλά τους έχουν επιβληθεί κυρώσεις (αμερικανικές μονάχα στην περίπτωση της Τεχεράνης, διεθνείς στην περίπτωση της Βαγδάτης), οι οποίες δεν τους επιτρέπουν να έχουν πρόσβαση στον εξοπλισμό και στις πετρελαϊκές υπηρεσίες που χρειάζονται για να το πετύχουν. Καθώς δε η Ουάσιγκτον τα έχει χαρακτηρίσει « κράτη παρίες » (rogue state), δεν είναι διατεθειμένη να άρει τις κυρώσεις.

Πώς είναι, λοιπόν, δυνατόν να αντληθεί περισσότερο πετρέλαιο από τον Περσικό Κόλπο χωρίς να τεθεί σε κίνδυνο η αμερικανική υπεροχή στην περιοχή ; Οι νεοσυντηρητικοί (αρχικά επρόκειτο για δημοκρατικούς διανοούμενους, οι οποίοι υπέκυψαν στη γοητεία τού δίχως αναστολές ιμπεριαλισμού που κυριάρχησε μετά τη κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης) θεώρησαν ότι βρήκαν τη λύση. Ποτέ τους δεν είχαν συμφωνήσει με την απόφαση που έλαβε ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους ο πρεσβύτερος το 1991, κατά τη διάρκεια του Πρώτου Πολέμου του Κόλπου, να μην ανατρέψει τον Σαντάμ Χουσεΐν. Σε ανοιχτή επιστολή που απευθύνουν στον πρόεδρο Κλίντον, επηρεασμένη από το « Πρόγραμμα για έναν νέο αμερικανικό αιώνα » που έχουν εκπονήσει, προτείνουν -ήδη από το 1998- την αλλαγή καθεστώτος στο Ιράκ. Η γραμμή των νεοσυντηρητικών είναι απλή : ο Σαντάμ Χουσεΐν πρέπει να εκδιωχθεί με τη βία από τη Βαγδάτη και οι αμερικανικοί πετρελαϊκοί κολοσσοί πρέπει να βάλουν πόδι στη χώρα. Ξαναβρίσκουμε, μετά το 2001, πολλούς από εκείνους που υπέγραψαν το Πρόγραμμα σε διάφορα αξιώματα της κυβέρνησης των Ρεπουμπλικάνων.

Την επόμενη χρονιά, σε έναν από αυτούς, τον Ντάγκλας Φέιθ, νομικό και δεξί χέρι του Ράμσφελντ στο υπουργείο Άμυνας, ανατίθεται η επίβλεψη των εμπειρογνομόνων που ασχολούνται με το μέλλον της ιρακινής πετρελαϊκής βιομηχανίας. Η πρώτη του απόφαση συνίσταται στο να ανατεθεί η μελλοντική διαχείριση -μετά τη νίκη των Αμερικανών- στην Kellog, Brown & Root, θυγατρική της Halliburton, της οποίας πρόεδρος υπήρξε για μεγάλο χρονικό διάστημα ο Τσένι. Ο στόχος που επιδιώκεται είναι να διατηρηθεί η ιρακινή παραγωγή στο επίπεδο που βρίσκεται στις αρχές του 2003 (2,84 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα), έτσι ώστε να αποφευχθεί η κατάρρευσή της, η οποία θα προκαλούσε αναταράξεις στην παγκόσμια αγορά.

Το επόμενο πρόβλημα που προκαλεί διχογνωμίες στους εμπειρογνώμονες, αφορά την ιδιωτικοποίηση του ιρακινού πετρελαίου. Από το 1972, οι ξένες εταιρείες έχουν αποκλειστεί από έναν τομέα τον οποίο οι Ιρακινοί διαχειρίζονται με επιτυχία. Παρά τους δύο πολέμους -με το Ιράν (1980-1988) και τον Πρώτο Πόλεμο του Κόλπου που πυροδοτήθηκε με αφορμή το Κουβέιτ (1990-1991)- και περισσότερα από δέκα χρόνια κυρώσεων, κατόρθωσαν, το 2003, να ξαναφθάσουν το επίπεδο παραγωγής της δεκαετίας 1979-1980, μιας χρονιάς όπου είχε σημειωθεί ρεκόρ, το οποίο οφειλόταν σε μια ειρηνική συγκυρία χωρίς το παραμικρό πρόβλημα.

Στους ηγετικούς κύκλους της Ουάσιγκτον και του Λονδίνου προτείνονται δύο επιλογές : η επιστροφή στο καθεστώς των αδειών εκμετάλλευσης που ίσχυε πριν από τον εθνικοποίηση του 1972 ή η πώληση των μετοχών της Iraqi National Oil Company (INOC) σύμφωνα με το ρωσικό μοντέλο, δίνοντας στον πληθυσμό μεταβιβάσιμα κουπόνια (vouchers). Στη Ρωσία, το ίδιο σύστημα οδήγησε πολύ γρήγορα στο ξεπούλημα των υδρογονανθράκων της Ρωσικής Ομοσπονδίας από το οποίο επωφελήθηκε μια χούφτα ολιγάρχες που έγιναν βαθύπλουτοι από τη μία μέρα στην άλλη.

Ο σχεδιασμός της επιχείρησης καταστρώθηκε από το Πεντάγωνο και από το υπουργείο Εξωτερικών και εγκρίθηκε από τον πρόεδρο Μπους τον Ιανουάριο του 2003. Ο Τζέι Γκάρνερ, ένας ηλικιωμένος στρατηγός φορτωμένος παράσημα αλλά μάλλον ξεπερασμένος από τις εξελίξεις, ορίζεται επικεφαλής της στρατιωτικής διοίκησης (Οργανισμός για την ανοικοδόμηση και την ανθρωπιστική βοήθεια), στην οποία ανατίθεται το καθήκον να διοικήσει το Ιράκ την περίοδο που θα ακολουθήσει την πτώση του Σαντάμ Χουσέιν. Περιορίζεται στη λήψη βραχυπρόθεσμων μέτρων, χωρίς να επιλέξει κάποια από τις δύο λύσεις που προτείνουν οι εμπειρογνώμονες.

Κατά τη διάρκεια των ετοιμασιών για την εισβολή, οι μεγάλες διεθνείς πετρελαϊκές εταιρείες δεν μένουν με σταυρωμένα χέρια. Ο Λη Ρέιμοντ, το αφεντικό της ExxonMobil, της μεγαλύτερης αμερικανικής πετρελαϊκής εταιρείας, είναι ένας παλιός φίλος του Τσένι. Ωστόσο, στις τολμηρές και ριψοκίνδυνες ενέργειες των πολιτικών αντιπαρατάσσει τη σύνεση των βιομήχανων. Βέβαια, το σχέδιο είναι πραγματικός πειρασμός και προσφέρει την ευκαιρία στην Exxon να αυξήσει σημαντικά τα αποθέματα πετρελαίου που εκμεταλλεύεται, τα οποία τα τελευταία χρόνια βρίσκονται σε στασιμότητα. Ωστόσο, κατά τη γνώμη του, μια σκιά αμφιβολίας πλανάται πάνω από όλη αυτήν την υπόθεση : είναι όντως ο πρόεδρος Μπους ικανός να εξασφαλίσει τις συνθήκες που θα επέτρεπαν στην Exxon να εγκατασταθεί στο Ιράκ

με ασφάλεια ; Γιατί στην εταιρεία, « κανείς δεν είναι διατεθειμένος να σκοτωθεί για μια πετρελαιοπηγή ». Οι μηχανικοί της Εχχοπ είναι εξαιρετικά καλοπληρωμένοι, ονειρεύονται μια χρυσή ζωή συνταξιούχου στη Φλόριδα ή στην Καλιφόρνια και δεν έχουν την παραμικρή διάθεση να ζήσουν κλεισμένοι μέσα σε ένα οχυρό στο Ιράκ. Επιπλέον, η ασφάλεια πρέπει επίσης να είναι και νομική : τι αξία έχουν οι συμβάσεις που έχουν υπογραφεί με μια δοτή εξουσία, όταν πρόκειται για επενδύσεις δισεκατομμυρίων δολαρίων, των οποίων η απόσβεση απαιτεί πολλά χρόνια ; Για όλους αυτούς τους λόγους, η Εχχοπ τηρεί επιφυλακτική στάση.

Στο Λονδίνο, η British Petroleum (BP) ανησυχεί για το μερίδιο που θα της δοθεί. Ήδη από τον Οκτώβριο του 2002, οι εκπρόσωποί της εκφράζουν στο βρετανικό υπουργείο Εμπορίου τους φόβους τους ότι ο Λευκός Οίκος θα παραχωρήσει υπερβολικά πολλά προνόμια στις γαλλικές, ρωσικές και κινεζικές πετρελαϊκές εταιρείες ως αντάλλαγμα για το γεγονός ότι οι κυβερνήσεις τους δεν θα ασκήσουν το δικαίωμα βέτο που διαθέτουν στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. « *Μα θα μας ξεπεράσει η Total !* », αγανακτεί ο εκπρόσωπος της BP [1] Τον Φεβρουάριο του 2003, τέτοιες ανησυχίες αποδεικνύονται αβάσιμες : ο Γάλλος πρόεδρος Ζακ Σιράκ πρόβαλε βέτο στο ψήφισμα που προωθούσε η αμερικανική κυβέρνηση και, συνεπώς, ο τρίτος πόλεμος του Ιράκ θα πραγματοποιηθεί χωρίς την κάλυψη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Δεν τίθεται πλέον ζήτημα τήρησης των συμφωνιών που υπέγραψε ο Σαντάμ Χουσέιν με τη γαλλική Total και άλλες πετρελαϊκές εταιρείες, οι οποίες δεν υλοποιήθηκαν ποτέ, παρά το γεγονός ότι ο σχεδιασμός τους είχε ολοκληρωθεί προ πολλού.

Την παραμονή της εισβολής, για να καθυσυχάσει τις αγγλοσαξονικές εταιρείες, η αμερικανική κυβέρνηση αναθέτει σε δύο από τα μέλη τους τον χειρισμό της υπόθεσης : στον Γκάρι Βόγκλερ (ΕχχοπMobil) και στον Φίλιπ Τζ. Κάρολ (Shell). Τον Οκτώβριο του 2003 θα αντικατασταθούν από άλλους δύο επαγγελματίες του κλάδου : τον Ρομπ Μακ Κη (ConocoPhillips) και τον Τέρι Ανταμς (BP). Το ζητούμενο είναι να υπάρξει ένα αντίβαρο στην παντοδυναμία του Πενταγώνου και των νεοσυντηρητικών που το ελέγχουν και έχουν τοποθετήσει τους ανθρώπους τους σε όλες σχεδόν τις θέσεις, αλλά βρίσκονται αντιμέτωποι με έντονη αμφισβήτηση, ακόμα και στο εσωτερικό της ίδιας της κυβέρνησης. Η εξέλιξη αυτή δεν βοηθάει στο να ξεκαθαριστεί ποιες ακριβώς είναι οι αμερικανικές φιλοδοξίες, οι οποίες αμφιταλαντεύονται διαρκώς ανάμεσα σε δύο πόλους. Από τη μια πλευρά οι ιδεολόγοι προβάλλουν ολοένα και πιο αλλόκοτες ιδέες : επιθυμούν την κατασκευή ενός αγωγού πετρελαίου που θα μεταφέρει το ιρακινό πετρέλαιο στο Ισραήλ, τη διάλυση του ΟΠΕΚ (Οργανισμός Πετρελαιοεξαγωγικών Κρατών) ή ακόμα τη μετατροπή του « απελευθερωμένου »

Ιράκ σε πειραματικό εργαστήριο για τη δημιουργία ενός νέου πετρελαϊκού μοντέλου, το οποίο στη συνέχεια θα επιβληθεί σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή. Από την πλευρά τους, οι μηχανικοί και οι επιχειρηματίες, που επιδιώκουν το κέρδος και τα χειροπιαστά αποτελέσματα, εκφράζουν έναν πολύ πιο προσγειωμένο ρεαλισμό.

Το σοκ της εισβολής αποδεικνύεται καταστροφικό για την ιρακινή βιομηχανία πετρελαίου. Όχι τόσο λόγω του καταιγισμού των βομβών και των πυραύλων της αμερικανικής αεροπορίας, όσο εξαιτίας της γενικευμένης λεηλασίας την οποία υπέστη το κράτος σε κάθε του μορφή : διοικητικές υπηρεσίες, σχολεία, πανεπιστήμια, αρχεία, βιβλιοθήκες, τράπεζες, νοσοκομεία, μουσεία και επιχειρήσεις καταστρέφονται ή λεηλατούνται και απογυμνώνονται συστηματικά. Καθώς κυκλοφόρησε η φήμη ότι τα μηχανήματα γεώτρησης περιέχουν χαλκό, διαλύονται και καταστρέφονται από τους πλιατσικολόγους οι οποίοι αφήνουν στο πέρασμά τους άχρηστα συντρίμια. Οι λεηλασίες διαρκούν δέκα εβδομάδες, από τις 20 Μαρτίου ως τα τέλη Μαΐου του 2003. Από τις ζημιές που υπέστη η ιρακινή πετρελαϊκή βιομηχανία, το ένα τρίτο οφειλόταν στις μάχες και τα δύο τρίτα επήλθαν στη συνέχεια.

« Η λεηλασία υπήρξε γενικευμένη, ο εξοπλισμός κλάπηκε, τα κτήρια πυρπολήθηκαν »

Όλα αυτά έγιναν κάτω από τη μύτη της Task Force Rio (Restore Iraq Oil) η οποία στελεχωνόταν από το φημισμένο US Corps of Engineers (σώμα μηχανικών) και από πεντακόσιους υπεργολάβους οι οποίοι υποτίθεται ότι είχαν ειδική εκπαίδευση στην προστασία πετρελαϊκών εγκαταστάσεων. Αν και η ιδιαίτερα σύντομη διάρκεια των στρατιωτικών επιχειρήσεων εμπόδισε τους οπαδούς του Σαντάμ να ανατινάξουν τις πετρελαιοπηγές, από τον Ιούνιο του 2003 άρχισαν τα σαμποτάζ.

Το μοναδικό κτήριο που προστατεύτηκε ήταν το γιγαντιαίο συγκρότημα όπου στεγάζεται το υπουργείο Πετρελαίου, στο οποίο εργάζονται 15.000 υπάλληλοι και το οποίο έχει υπό τον έλεγχό του είκοσι δύο θυγατρικές εταιρίες. Γιατί όμως προστατεύθηκαν τα κοιτάσματα και το υπουργείο και όχι ο εξοπλισμός ή το State Oil Marketing Organization (SOMO), ο οργανισμός που εξάγει το αργό πετρέλαιο ; Για τις κατοχικές αρχές, ο μοναδικός πραγματικός θησαυρός του Ιράκ είναι τα βαρέλια που βρίσκονται κάτω από την Γη. Δεν τους ενδιαφέρουν ούτε οι εγκαταστάσεις, ούτε το προσωπικό. Το υπουργείο γλίτωσε -την τελευταία στιγμή- από την αδιαφορία και την ανικανότητά τους επειδή στεγάζει τα γεωλογικά και τα σεισμικά δεδομένα των ογδόντα γνωστών κοιτασμάτων που περιέχουν 115 δισεκατομμύρια βαρέλια αργού. Όλα

τα άλλα μπορούν πολύ εύκολα να αντικατασταθούν από πιο πρόσφατο, « made in USA » εξοπλισμό και από την τεχνογνωσία των διεθνών πετρελαϊκών εταιριών, μάλιστα, η λεηλασία καθιστά ακόμα πιο αναγκαία την παρουσία τους.

Ο Ταμίρ Αμπάς Γκαντμπάν, ο νεαρότερος γενικός διευθυντής του υπουργείου, παρουσιάστηκε τρεις ημέρες αργότερα στο άδειο κτήριο και έγινε -ελλείπει υπουργού Πετρελαίου, καθώς δεν υπήρχε πλέον ιρακινή κυβέρνηση- ο N°2 του θεσμού, υπό τη σχολαστική επιτήρηση του Μάικλ Μομπς, ενός ακόμα νεοσυντηρητικού τον οποίο το Πεντάγωνο εμπιστεύεται απόλυτα. Η χειρότερη χρονιά του ιρακινού πετρελαϊκού τομέα από την εποχή που πρωτολειτούργησε, πριν από εβδομήντα χρόνια, υπήρξε η περίοδος από τον Μάιο του 2003 ως τον Ιούνιο του 2004, όταν τη χώρα διοικούσε ο Πολ Μπρέμερ, ένας αλαζονικός ανθύπατος ο οποίος επί ένα χρόνο διέθετε απόλυτη εξουσία. Η μείωση της παραγωγής κατά ένα εκατομμύριο βαρέλια ημερησίως, δηλαδή κατά το ένα τρίτο του προπολεμικού επιπέδου, αντιπροσωπεύει διαφυγόντα κέρδη που υπερβαίνουν τα 13 δις. δολάρια.

Οι εγκαταστάσεις, οι οποίες φυλάσσονται από μόλις 3.500 φύλακες που χωρίς αναγκαία μέσα, γίνονται διαρκώς στόχος σαμποτάζ (140 από τον Μάιο του 2003 ως τον Σεπτέμβριο του 2004), των οποίων το κόστος εκτιμάται στα 7 δις. δολάρια. Όπως μας δήλωσε ο Γκαντμπάν, « η λεηλασία υπήρξε γενικευμένη, ο εξοπλισμός κλάπηκε και τις περισσότερες φορές τα κτίρια πυρπολήθηκαν ». Ο ανεφοδιασμός του διυλιστηρίου της Ντόρα που βρίσκεται κοντά στην Βαγδάτη, γινόταν με πολλές διακοπές λόγω των ζημιών που υφίσταντο τα χιλιάδες χιλιόμετρα των σωληνώσεων σε ολόκληρη την επικράτεια της χώρας. « Μονάχα μια λύση υπήρχε τότε : να αφήσεις να καεί όλη η ποσότητα αργού πετρελαίου που περιείχε το τμήμα του αγωγού που είχε υποστεί σαμποτάζ, μέχρι και το τελευταίο λίτρο, και στη συνέχεια να τον επισκευάσεις... » Παρόλα αυτά, η Ντόρα συνέχισε την λειτουργία της. Πραγματικό κατόρθωμα, και μάλιστα τη στιγμή που το προσωπικό της είχε μείνει απλήρωτο.

Η ηγετική ομάδα της πετρελαϊκής βιομηχανίας δέχτηκε το μεγαλύτερο πλήγμα. Μέχρι το 1952, σχεδόν όλα τα στελέχη της Iraq Petroleum Company (IPC) ήταν ξένοι. Ουσιαστικά, στις πετρελαϊκές εγκαταστάσεις επικρατούσε ένα είδος απαρτχάιντ : οι ξένοι τεχνικοί έμεναν σε περιφραγμένα και καλά φυλασσόμενα συγκροτήματα από βίλες με περιποιημένο κήπο και άψογο γκαζόν, ενώ το ντόπιο εργατικό δυναμικό ζούσε σε τενεκεδουπόλεις δίπλα στις μονάδες. Το 1952, η ένταση με το γειτονικό Ιράν του Μοχάμεντ Μοζαντέκ ανάγκασε την IPC να

επανεξετάσει τις σχέσεις της με τη Βαγδάτη. Μία από τις ρήτρες της νέας συμφωνίας αφορούσε την κατάρτιση Ιρακινών που θα αναλάμβαναν καθήκοντα στελέχους. Είκοσι χρόνια αργότερα, τα τρία τέταρτα των χιλίων εξειδικευμένων θέσεων εργασίας καλύπτονται από ντόπιους : έτσι εξηγείται άλλωστε και η επιτυχία της εθνικοποίησης το 1972, όταν η INOC, η εθνική εταιρεία, ανέλαβε την εκμετάλλευση του συνόλου των κοιτασμάτων της χώρας. Η παραγωγή θα φθάσει σε επίπεδα αδιανόητα την εποχή της IPC.

Με την υποστήριξη της κοινής γνώμης, το Κοινοβούλιο κινητοποιείται και αντιστέκεται στην ιδιωτικοποίηση

Καθώς το προηγούμενο της αποναζιστικοποίησης της Γερμανίας μετά την ήττα του 1945 είχε μετατραπεί σε πραγματική ψύχωση για την Ουάσιγκτον, επέβαλε την πλήρη εκκαθάριση του κρατικού μηχανισμού από τα στελέχη του κόμματος Μπάαθ, πολύ αυστηρότερη από εκείνη που επιφυλάχθηκε στα ηγετικά στελέχη των ναζί. Και μόνο το γεγονός ότι κάποιος ήταν μέλος του Μπάαθ, του μοναδικού επιτρεπόμενου κόμματος που κυβέρνησε τη χώρα από το 1968 ως το 2003, αρκούσε για να απολυθεί ή για να συνταξιοδοτηθεί. Εκδιώκονται δεκαεπτά από τους είκοσι τέσσερις γενικούς διευθυντές της εθνικής εταιρείας, καθώς και αρκετές εκατοντάδες μηχανικών : πρόκειται για ανθρώπους οι οποίοι την τελευταία εικοσιπενταετία διατήρησαν το επίπεδο της παραγωγής κάτω από εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες. Η ομάδα που δημιούργησε την INOC απολύεται από την « Επιτροπή για την Εκκαθάριση από το Μπάαθ », που διευθύνεται από τον σημερινό πρωθυπουργό Νούρι αλ Μαλίκι, ο οποίος έλειπε από τη χώρα τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια. Ο Μαλίκι τους αντικαθιστά με τσιράκια του : το επίπεδο της ανικανότητάς τους μπορεί να συγκριθεί μονάχα με το μέγεθος της αφοσίωσής τους προς τον αρχηγό τους. Όταν το φθινόπωρο του 2003 ο Μακ Κη διαδέχτηκε τον Κάρολ στη θέση κλειδί του πετρελαϊκού συμβούλου του Αμερικανού Ανθύπατου, έκανε την εξής διαπίστωση : « Όλοι όσοι κατέχουν κάποια θέση είναι ανίκανοι και διορίστηκαν από το υπουργείο για λόγους θρησκευτικούς, πολιτικούς ή πελατειακούς. Τα άτομα στα οποία στηρίχθηκε η πετρελαϊκή βιομηχανία την εποχή του Σαντάμ Χουσέιν και τα οποία τη νεκράναστησαν μετά την απελευθέρωση της χώρας, εκδιώχτηκαν συστηματικά [2]. »

Κι όπως είναι αναμενόμενο, η εκκαθάριση ανοίγει διάπλατα τον δρόμο σε κάθε καρυδιάς... συμβούλους, Αμερικανούς κατά κύριο λόγο. Κατασκηνώνουν στις διευθύνσεις του υπουργείου Πετρελαίου και παράγουν ολοένα περισσότερα υπομνήματα, εκθέσεις και εγκυκλίους που στηρίζονται στη μεθοδολογία της διεθνούς πετρελαϊκής βιομηχανίας, χωρίς ωστόσο και να

ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την εφαρμογή τους στη συγκεκριμένη κατάσταση που επικρατεί στη χώρα...

Η υιοθέτηση δύο κορυφαίων νομοθετικών κειμένων -του νέου Συντάγματος και του Πετρελαϊκού Νόμου- θα τους προσφέρει την απρόσμενη ευκαιρία να ανατρέψουν τους κανόνες του παιχνιδιού. Η επιβίωση του συγκεντρωτικού κράτους έχει εξ ορισμού αποκλειστεί από την Ουάσιγκτον, στο όνομα του αγώνα ενάντια στον ολοκληρωτισμό και της επανόρθωσης των εγκλημάτων, με θύματα τους Κούρδους την περίοδο του Σαντάμ. Συνεπώς, το νέο καθεστώς -ομοσπονδία ή ακόμα και συνομοσπονδία- θα είναι αποκεντρωμένο σε τόσο μεγάλο βαθμό ώστε ουσιαστικά θα εξαρθρωθεί. Αρκεί να συγκεντρωθούν τα δύο τρίτα των ψήφων σε ένα από τα τοπικά κοινοβούλια των τριών επαρχιών της χώρας για να ασκηθεί βέτο στις αποφάσεις της κεντρικής κυβέρνησης.

Όμως, μονάχα το Κουρδιστάν έχει τα μέσα και επιθυμεί να επωφεληθεί από τη νέα κατάσταση. Εκ των πραγμάτων, η εξουσία για τα πετρελαϊκά ζητήματα θα μοιραστεί ανάμεσα στη Βαγδάτη και στο Ερμπίλ, την έδρα της Περιφερειακής Κυβέρνησης του Κουρδιστάν (KRG), η οποία επιβάλλει τη δική της ερμηνεία του Συντάγματος για τα ζητήματα αυτά: τα κοιτάσματα που βρίσκονται ήδη υπό εκμετάλλευση θα παραμείνουν στην αρμοδιότητα της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, ενώ η χορήγηση νέων αδειών θα ανήκει στην αρμοδιότητα των επαρχιών. Ανάμεσα στις δύο πρωτεύουσες ξεσπάει εντονότατη διαμάχη, που επιδεινώνεται από το γεγονός ότι η KRG παραχωρεί στις ξένες πετρελαϊκές εταιρείες πολύ πιο συμφέροντες όρους από εκείνους της Βαγδάτης.

Οι διεθνείς πετρελαϊκοί κολοσσοί που θα επενδύουν στο κουρδικό έδαφος, θα αποκτούν την κυριότητα ενός ποσοστού της παραγωγής, το οποίο μπορεί να είναι ιδιαίτερα υψηλό κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών της εκμετάλλευσης ενός κοιτάσματος. Αυτό ακριβώς το καθεστώς ήθελαν να επιβάλλουν οι Αμερικανοί -τόσο οι πολιτικοί όσο και οι υπεύθυνοι του πετρελαϊκού κλάδου- μόλις κατέφθασαν στη χώρα, χωρίς όμως και να το κατορθώσουν.

Παρά το γεγονός ότι το Κοινοβούλιο αποτελούσε στόχο της γενικής κατακραυγής, αντιτάχθηκε στην εξέλιξη, υποστηριζόμενο από μια κοινή γνώμη, η οποία δεν είχε ξεχάσει το ιστορικό προηγούμενο της εταιρείας IPC. Ο Ταρίκ Σαφίκ, ο « πατέρας » της εθνικής πετρελαϊκής εταιρείας INOC, εξήγησε ενώπιον του αμερικανικού Κογκρέσου τους τεχνικούς λόγους της άρνησης [3]. Τα κοιτάσματα είναι ήδη γνωστά και οριοθετημένα, συνεπώς οι ξένες εταιρείες δεν αναλαμβάνουν τον παραμικρό επιχειρηματικό κίνδυνο, ενώ εξ ορισμού, δεν

απαιτείται το παραμικρό κόστος για γεωλογικές έρευνες. Επιπλέον, η εκμετάλλευση των κοιτασμάτων είναι μια από τις φτηνότερες και πλέον συμφέρουσες παγκοσμίως. Από το 2008, η Βαγδάτη θα προσφέρει στους κολοσσούς της πετρελαϊκής βιομηχανίας λιγότερο ενδιαφέροντα συμβόλαια : 2 δολάρια το βαρέλι για τα μεγαλύτερα κοιτάσματα και κανένα δικαίωμα στα κοιτάσματα.

Παρ' όλα αυτά, η ExxonMobil, η Bp, η Shell, η Total, καθώς επίσης και ρωσικοί, κινεζικοί, πακιστανικοί, τουρκικοί ή αγκολέζικοι όμιλοι σπεύδουν να εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους, ελπίζοντας ότι η κατάσταση θα εξελιχθεί μελλοντικά με τρόπο που θα ευνοεί περισσότερο τα συμφέροντά τους. Στις 24 Μαΐου του 2010, το « Newsweek » κάνει λόγο για « ιρακινό θαύμα » : « Η χώρα έχει τις δυνατότητες να μετατραπεί στην επόμενη Σαουδική Αραβία ». Τέσσερα χρόνια αργότερα, τη στιγμή που η παραγωγή έχει αυξηθεί (περισσότερα από 3 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως το 2012), οι πετρελαϊκές εταιρείες εκφράζουν τον εκνευρισμό τους για τους όρους που τους έχουν επιβληθεί : οι επενδύσεις που απαιτήθηκαν ήταν υψηλές, η κερδοφορία τους μετριότατη και τα βαρέλια που βρίσκονται στα κοιτάσματα δεν είναι δυνατόν να συνυπολογιστούν στα δικά τους βεβαιωμένα αποθέματα, με αποτέλεσμα να είναι χαμηλή η τιμή της μετοχής τους στο χρηματιστήριο.

Οι ξένες πετρελαϊκές εταιρείες και η τουρκική κυβέρνηση επιχειρούν να παίξουν το χαρτί του Κουρδιστάν

Παρά τους εκβιασμούς της ομοσπονδιακής κυβέρνησης της Βαγδάτης, που απειλεί να κηρύξει έκπτωτες τις εταιρείες που θα υπέκυπταν στον πειρασμό να υπογράψουν συμβόλαια με το Κουρδιστάν, η ExxonMobil και στη συνέχεια η Total αδιαφορούν για τις συνέπειες. Μάλιστα, η αμερικανική εταιρεία απάντησε στην απειλή της ομοσπονδιακής κυβέρνησης με μια επιπλέον πρόκληση : να βγάλει προς πώληση το συμβόλαιο εκμετάλλευσης του West Qurna που της έχει κατακυρωθεί, του μεγαλύτερου κοιτάσματος της χώρας στο οποίο όφειλε να επενδύσει 50 δισ. δολάρια, διπλασιάζοντας με αυτόν τον τρόπο την ετήσια παραγωγή της χώρας. Η Βαγδάτη βρίσκεται αντιμέτωπη με μεγάλες πιέσεις : εάν συνεχίσει να αρνείται τους όρους των εταιρειών, θα προτιμήσουν το Κουρδιστάν, έστω κι αν τα αποθέματά του είναι τρεις φορές μικρότερα από εκείνα που βρίσκονται στο νότιο τμήμα της χώρας...

Η δε Τουρκία, η οποία δεν κάνει τίποτε για να βελτιώσει τις σχέσεις της με τη Βαγδάτη, υπόσχεται την κατασκευή ενός αγωγού πετρελαίου που θα συνδέει το Κουρδιστάν με τις ακτές της Μεσογείου. Εκβιασμός ; Πιθανότατα, τουλάχιστον εν μέρει. Όμως, από την άλλη πλευρά,

χωρίς τον πόλεμο, θα είχαν άραγε τη δυνατότητα οι ξένες εταιρίες να βάλουν τους Ιρακινούς να ανταγωνίζονται μεταξύ τους ; Σε κάθε περίπτωση, οι στόχοι που είχαν θέσει οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν έχουν επιτευχθεί. Γι' αυτές, ακόμα και στον τομέα του πετρελαίου, ο πόλεμος υπήρξε μια τεράστια αποτυχία.

Ο Αλαν Γκρίνσπαν -ο άνθρωπος που διηύθυνε από το 1987 έως το 2006 την αμερικανική κεντρική τράπεζα και ο οποίος είναι σε θέση να γνωρίζει τη σημασία που έχει το πετρέλαιο για την παγκόσμια οικονομία- προέβη στη δήλωση που ανταποκρίνεται πιθανότατα όσο το δυνατόν περισσότερο στην αλήθεια γι' αυτήν την αιματηρή υπόθεση : « *Εκφράζω τη λύπη μου για το γεγονός ότι θεωρείται πολιτικό ατόπημα η αναγνώριση αυτού που όλος ο κόσμος γνωρίζει : ένα από τα μεγάλα διακυβεύματα του πολέμου στο Ιράκ ήταν το πετρέλαιο της περιοχής [4]* ».

Notes

[1] Greg Muttitt, « Fuel on the Fire. Oil and Politics in Occupied Iraq, Vintage Books », Λονδίνο, 2011.

[2] ό.π.

[3] « Reconstruction in Iraq's oil sector : Running on empty ? », κατάθεση του Tariq Shafiq στην αμερικανική κοινοβουλευτική επιτροπή για τις διεθνείς σχέσεις στη Μέση Ανατολή και στη Νότια Ασία, Ουάσιγκτον, 17 Ιουλίου 2007.

[4] Alan Greenspan, « Η εποχή των αναταράξεων : Περιπέτειες σε ένα νέο κόσμο », Ωκεανίδα, Αθήνα, 2007.